

**PROJEKTA “LEVERING THE IMPLEMENTATION EFFICIENCY IN
SCHOOLS“**

FINANŠU PRATĪBAS JOMAS ANALĪZE

**Banku augstskola
Āgenskalna valsts ģimnāzija**

SATURA RĀDĪTĀJS

1	Finanšu izglītība Latvijā	3
1.1	Situācijas raksturojums	3
2	Finanšu izglītībā iesaistītās institūcijas un izglītības sistēmas raksturojums	4
2.1.	Skolu sistēmas raksturojums	4
2.1	Iesaistītās institūcijas	6
2.2	Projekta partnerskola	9
3	Secinājumi	14
	Izmantotie literatūras avoti.....	15

1 Finanšu izglītība Latvijā

Latvija ir vienīgā no projektā iesaistītām Eiropas Savienības valstīm, kurā brīvā tirgus ekonomika sāka darboties tikai 1991.gadā. Dziļā ekonomikas krīze laika periodā no 2007.gadā līdz 2010.gadam Latvijā lika saprast, cik būtiskas ir sabiedrības zināšanas par finanšu pratības jautājumiem. Šajā dokumentā tiks analizēta situācija finanšu izglītībā Latvijā – apskatīs jau paveiktais šai jomā un identificēti jautājumi, pie kuriem darbs ir jāturpina.

1.1 Situācijas raksturojums

Latvijas ekonomika 2011.gadā bija 91 lielākā ekonomika pasaulē un, sākot ar 2000.gadu, iekšzemes kopprodukts (IKP) palielinājās no gada uz gadu, 2011.gadā sasniedzot 27 407 ASV dolāru. Tomēr 2008.gada beigās un 2009.gada sākumā Latvijas ekonomiku skāra krīze, kas ievērojami samazināja šo rādītāju. 2008.gadā Latvijas IKP bija tikai 56% no vidējā Eiropas Savienības valstu iekšzemes kopprodukta. Straujš IKP pieaugums lielā mērā ietekmējusi valsts iekšējo patēriņu - pēc iestāšanās ES Latvijai bija pieejam lieli finanšu līdzekļi - ES bija iespēja aizņemties – strauji pieauga patērētāju un hipotekārie aizdevumu skaits. Iepriekšminēto apliecina arī statistikas dati - no 2003. līdz 2008.gadam aizdevumu kopējais līmenis Latvijā pieauga par 80%, no kuriem hipotekārie kredīti bija 32%. 2010.gadā Latvijas valsts parāds bija pieaudzis līdz 45% no IKP un 75% no tā bija ārējais parāds. Plānots, ka Latvijā euro tiks ieviests 2014.gada sākumā..

Latvijā finanšu pratība ir definēta kā zināšanu un prasmju kopums, kas personai ļauj izprast finanšu principus, lai pieņemtu informētus lēmumus, un finanšu produktus un pakalpojumus, kas ietekmē vai var ietekmēt tās finansiālo labklājību. Finansiāli lietpratīgs cilvēks ir tāds, kuram piemīt zināšanas par ekonomiku un finansēm un kurš spēj šīs zināšanas izmantot ikdienas dzīvē, plānojot savus ienākumus un izdevumus (2).

Jaunieši Latvijā savas zināšanas par finanšu pratības jautājumiem vērtē kā viduvējas un, lai gan mācoties skolā tiek iegūtas teorētiskas zināšanas par šiem jautājumiem – jaunieši tās nemāk pielietot ikdienā. Savas finanšu pratības zināšanas augstāk novērtē jaunieši, kuri piedalās ģimenes budžeta plānošanā, ir iesaistīti ģimenes biznesā vai kuriem vecāki uztic pašiem plānot savas kabatas naudas izlietojumu. Arī algots darbs skolas laikā skolniekiem palīdz saprast naudas vērtību un plānot savus izdevumus – tas veicina skolēnu izpratni par ekonomiku, naudas uzkrājumiem un tēriņu plānošanu. Diemžēl lielākā daļa no jauniešiem neredz sevi kā aktīvus ekonomikas dalībniekus un šis viedoklis sakrīt ar vecāku un skolotāju viedokli par jauniešu spēju pieņemt atbildīgus finanšu lēmumus (1).

2012.gada septembrī Finanšu un tirgus kapitāla komiteja organizēja diskusiju par finanšu izglītības jautājumiem. Diskusijā piedalījās pārstāvji no Latvijas Bankas, LR Izglītības un zinātnes ministrijas, Latvijas Komercbanku asociācijas un Banku augstskolas. Diskusijas laikā Latvijas Bankas prezidents I. Rimševics uzsvēra, ka sabiedrībā ir zems finanšu pratības līmenis un ka šo jautājumu iekļaušana izglītībā ir aktuāla jau no 1997.gada. Laikā no 2008.gada skolēniem vidusskolās ir iespēja apgūt mācību priekšmetu „Ekonomikas pamati”, tomēr šo priekšmetu daudzi skolēni apgūt neizvēlas.

Diskusijas beigās tajā iesaistītie vienojās par kopīgu darbu pie izglītības programmu aktualizācijas un citām aktivitātēm, kas palīdzētu sabiedrībā paaugstināt finanšu pratības zināšanu līmeni, un tika tiek nolemts, ka LR IZM veiks šo aktivitāšu koordinēšanu, kā arī Izglītības satura centrs koordinēs mācību materiālu izstrādi un veicinās interaktīvu rīku ieviešanu skolās.

2013.gada pavasarī Finanšu un tirgus kapitāla komisija sadarbībā ar Latvijas Komercbanku asociāciju, Latvijas Banku un Banku augstskolu pirmo reizi Latvijā rīko **Finanšu izglītības nedēļu**, kurā, aktīvi iesaistoties mēdijiem, sabiedrība tika informēta par finanšu izglītības jautājumiem - jau paveikto un vēl plānotām aktivitātēm finanšu pratības uzlabošanai sabiedrībā. Finanšu izglītības nedēļa bija iespēja skolēniem visā Latvijā testēt savas un vecāku zināšanas par finanšu jautājumiem.

2013.gada vasarā Latvijas Komercbanku asociācija organizē Ekonomikas skolotāju vasaras skolu ar mērķi papildināt zināšanas un radīt jaunus metodiskos materiālus ekonomikas priekšmeta pasniegšanai skolās.

2 Finanšu izglītībā iesaistītās institūcijas un izglītības sistēmas raksturojums

2.1. Skolu sistēmas raksturojums

Latvijas izglītības sistēma sastāv no pirmsskolas izglītības, pamatizglītības, vidusskolas izglītības un augstākās izglītības. Vidējā vispārējā izglītība ilgst 12 gadus – no tiek 9 tiek pavadīti pamatskolā, bet trīs vidusskolā. Pirmsskolas izglītība Latvijā tiek uzsākta ir 5-6 gadu vecumā. Likumdošanā ir noteikts, ka vispārējā izglītība Latvijā ir iegūstama valsts valodā. Tomēr mazākumtautību pārstāvjiem izglītība tiek nodrošināta viņu dzimtajā valodā.

Ierasti bērnu skolas gaitas uzsāk septiņu gadu vecumā un pamatskolu beidz 16 gados. Skolas programmas saturu nosaka Valsts nacionālie izglītības standarti.

Skolēniem Latvijā ir pieejama divu veidu vidusskolas izglītības programmas - vispārējā vidējā izglītība un arodizglītības virziena vidusskolas programma. Vispārējās izglītības programmas mērķis ir sagatavot skolēnu tālākām studijām augstākās izglītības institūcijās, bet arodizglītība ir orientēta uz profesionālu prasmju un kvalifikācijas iegūšanu.

Vidusskolas mācību programmas saturs ir noteikts valsts izglītības satura standartos un vispārējai vidējai izglītībai ir šādi virzieni:

- Vispārējs izglītības virziens – sastāv no izglītības priekšmetiem un nav specializācijas uz konkrētu no tiem;
- Humanitārs un sociālo zinību virziens - izglītības saturs tiek ordinēts uz humanitārām un sociālām zinībām;
- Matemātikas, dabas zinību un tehnoloģiju virzieniem – izglītības saturs tiek orientēts uz matemātiku, dabas un tehniskām disciplīnām;
- Profesionālo interešu virziens – bez vispārējās izglītības priekšmetiem, tiek mācīti arī profesionālo interešu priekšmeti, piemēram, mūzika, māksla, komerczinības vai sports.

Vidusskolas izglītības programmā ir iekļauti 8 obligātie priekšmeti. Atšķirībā no izvēlētā izglītības virziena, skola izvēlas 3-6 papildus obligāti apgūstamos virzienus. Skolai ir tiesības izvēlēties papildus mācīt 10-15% no priekšmetam paredzētā laika. Vispārējā vidējā izglītības programma var tikt pielāgota mazākumtautības bērnu apmācībai bērnu dzimtajā valodā, kā arī bērnu integrēšanai Latvijas sabiedrībā.

Vidusskolā ir iespējams apgūt ekonomikas mācību priekšmetu četros līmeņos (atkarībā no līmeņa tiek paredzēts dažāds mācību stundu skaits):

- 0 stundu – skolēns nemācās ekonomikas mācību priekšmetu;
- 70 stundu – skolēns iegūst pamatzināšanas par ekonomikas jautājumiem;
- 105 stundu – skolēns iegūst plašākas pamatzināšanas par ekonomiku un tās likumsakarību pielietošanu ikdienas dzīvē;
- 210 stundu – skolēns iegūst plašas zināšanas par ekonomiku, kā arī piedalās projektos un dažādās ārpusstundu aktivitātēs, kas saistītas ar ekonomikas zināšanu apguvi.

Atkarībā no izvēlētā stundu skaita, skola tās plāno trīs gadu laikā. Parasti 70 stundu kurss tiek iekļauts vienā mācību gadā (pārsvarā 11 vai 12.klasē), 105 stundu kurss tiek mācīts divus vai trīs gadus, tomēr dažreiz skola to izvēlas mācīt viena mācību gada laikā. 210 stundu kurss gandrīz vienmēr tiek mācīts 2 vai 3 mācību gadus.

2.1 Iesaistītās institūcijas

Izglītības un zinātnes ministrija (LR IZM) ir institūcija, kas ir atbildīga par izglītības nozari Latvijā, tā nosaka izglītības īstenošanas politiku, izglītības saturu, kā arī īsteno ES kopējo nostāju izglītības jautājumos nacionālā līmenī. LR IZM ir atbildīga arī par normatīvo aktu izstrādāšanu, t.sk. par normatīvajiem aktiem skolas akreditācijas un programmu licencēšanas jautājumiem.

Valsts izglītības satura centrs (VISC) ir iestāde, kas ir atbildīga par vispārējās izglītības saturu. VISC nodrošina atbilstošu vispārējās izglītības mācību satura izstrādi un pārbauda tā īstenošanu, kā arī koordinē mācību literatūras izstrādi atbilstoši vispārējās izglītības standartiem, koordinē interešu izglītības jomu un atbalsta pasākumus attiecībā uz talantu pilnveidošanu skolēniem.

Lai attīstītu finanšu prātības izglītības saturu, VISC sadarbojas ar sociāliem partneriem, t.sk. profesionālām asociācijām un nozares speciālistiem.

Latvijas Banka ir izveidojusi apmeklētājiem pieejamu centru „Naudas pasaule”, kur interesenti var uzzināt informāciju par naudas vēsturi un tās maiņu, izmantojot interaktīvas un modernas mācību līdzekļus. Līdztekus Latvijas Banka ir izveidojusi interesantus uzskates materiālus par inflāciju, monetāro politiku un eiro valūtu. Drīzumā tiks uzsākts jauns institūcijas veidots projekts „Naudas koks”, kas ir CD iekļauts mācību materiāls par naudu. Pašlaik skolēniem Skolēniem Latvijas banka piedāvā iespēju:

- Iepazīties ar Latvijas Bankas izveidoto mājas lapu www.naudasskola.lv, kur var iegūt informāciju par naudu, ekonomiku, atbildīgu kredītu ņemšanu. Mājas lapā skolēni var spēlēt dažādas spēles par finanšu jautājumiem;
- www.makroekonomika.lv
- Spēles par inflāciju, ekonomiku un monetāro politiku (spēle Globālie ieguldījumi) www.naudaslietas.lv
- www.manapensija.lv
- www.nakotnespensija.lv

Finanšu un Kapitāla tirgus komisija (FKTK) ir nacionāla līmeņa organizācija, kas sadarbībā ar citām iesaistītajām institūcijām veic Finanšu prātības nacionālās stratēģijas īstenošanu Latvijā.

Finanšu un Kapitāla tirgus komisija piedāvā:

- Apmeklēt Klientu skolas mājas lapu (www.klientuskola.lv);

- Nodrošina esošo un potenciālo finanšu un kapitāla tirgus klientu informēšanu par finanšu pakalpojumiem un veicina atbildīgu izvēļu izdarīšanu. Ikvienam ir pieejami FKTK informatīvie materiāli;
- Sniedz informāciju par finanšu sektoru, ļaujot klientam saprast nākotnes riskus un to iestāšanās varbūtību;
- Nodrošina iespēju komunicēt ar FKTK speciālistiem institūcijas mājas lapas „Jautājumu un atbilžu sadaļā”, Informācija pieejama latviešu un krievu valodās.

Citas FKTK aktivitātes ir:

- Eksāmens par finanšu pratību A,B un C līmeņos;
- Analītiski materiāli, mājas lapa
- Mājas lapa investoriem www.investinfo.lv

Latvijas Komerčbanku asociācija (LKA) ir publiska organizācija, kas apvieno banku nozares pārstāvjus Latvijā. LKA stiprina korporatīvo pārvaldību un banku nozares atbildību, veido izpratni par patērētāju tiesībām, nodrošina apmācību un uzlabo zināšanas banku nozares darbiniekiem, kā arī apkopot statistiku un sagatavot analītiskus materiālus. Izmantojot mājas lapu <http://www.bankasoc.lv>, LKA vērš sabiedrības uzmanību un naudas drošības jautājumiem (<http://www.edrosiba.lv>).

Kopš 2012.gada LKA īsteno finanšu pratības projektu ar mērķi paaugstināt finanšu zināšanu līmeni jaunatnes vidū un aktualizē šo jautājumu iekļaušanu vispārējā un interešu izglītības programmā. LKA ir sadarbība ar Latvijas universitāti, kura pēc LKA pasūtījuma veic antropoloģiskus pētījumus par finanšu pratību dažādās mērķgrupās, piemēram, jauniešu un viņu vecāku vidū.

2012.gadā pēc LKA pasūtīja tika veikts pētījums „Finanšu pratības jautājumu analīze skolas skolotāju un skolēnu mērķgrupās”. Pētījuma mērķis bija iegūt informāciju par labāko iespējamo atbalsta sistēmu sociālo zinību un ekonomikas skolotājiem finanšu jautājumu mācīšanā vispārējās izglītības programmas ietvaros.

2012.gadā LKA nodrošināja digitālu mācību materiālu izstrādi radīšanu ekonomikas skolotājiem – tika uzņemta mācību filma par aizņēmumiem, kā arī radīts interaktīvs jautājumu tīkls, kas pieejams www.skolas.lv

2013.gadā LKA finansēja multfilmas par finanšu pratību izveidi bērniem no 6-10 gadu vecuma un izstrādāja rokasgrāmatu skolotājiem. Pašlaik LKA plāno izstrādāt mācību grāmatas sociālo zinību, ekonomikas, matemātikas un citu priekšmetu pasniegšanai finanšu pratības uzlabošanai skolēnu vidū. Sadarbībā ar Latvijas Banku 2013.gadā tiks organizēti interešu izglītības kursi skolotājiem.

Junior Achievement Latvia – projekts, kas darbojas Latvijā jau vairākus gadus un īsteno šādas aktivitātes – Studentu uzņēmumi, Biznesa plānu konkursi un Ēnu diena

projekts. Pašlaik Latvijā projekts nodrošina vienu no plašākajām finanšu izglītības iespējām skolēniem, bet, tā kā kļūšana par projekta partnerskolu nav bezmaksas, tad šīs aktivitātes pieejamas tikai daļai no skolēniem.

Sadarbībā ar Biznesa administrācijas koledžu, Latvijas skolās ir uzsākts projekts skolēniem "Esi līderis". Projekts tiek ieviests vairākās daļās – daļā „Karjera” – pamatskolas skolēniem (4-6.klase) tiek mācīti ekonomikas pamati - izskaidroti jēdzieni un to būtība. Vecākajiem pamatskolas skolēniem (7-9.klase) tiek skaidrota naudas vērtības, lēmumu pieņemšanas un karjeras izvēles jautājumi. Savukārt, vidusskolā skolēniem tiek piedāvāts apgūt zināšanas par sava biznesa izveido, kā arī vadībzinības pamatiem. Arī šis pasākums skolai nav bez maksas.

Vēl viena sociālo parteru grupa, kas aktīvi iesaistās finanšu pratības jautājumu aktualizēšanā, ir bankas. Bankas veido lekcijas par banku piedāvātajiem finanšu produktiem, aizdevumiem, maksājumu kartēm u.c. aktuālām tēmām. Pamatā šīs lekcijas tiek piedāvātas kā bezmaksas iespēja klientiem papildināt savas zināšanas par finanšu jautājumiem.

Latvijas komercbankas ir izstrādājušas dažādus mācību materiālus, lai uzlabotu finanšu pratības līmeni:

1. **SWED banka** ir veikusi pētījumu par izdevumu paradumiem Latvijā <http://www.manasfinanses.lv/2012/12/12/aptaujas-anketa/> un nodrošina vidusskolas skolēnu konkursa „Jaunais Finanšu eksperts” īstenošanu, ir izstrādājusi nodokļu un budžeta kalkulatoru;
2. **DANSKE banka** ir izveidojusi spēles par naudu (pieejam angļu valodā) <http://www.controlyourmoney.co.uk/>;
 - a. Spēle *Moneyville*, bērniem vecumā no 5-9 gadiem <http://moneyville.co.uk/>
 - b. Spēle *Controll your money*, bērniem vecumā no 10-15 gadiem <http://www.controlyourmoney.co.uk/>
 - c. Spēle *Dream on* jauniešiem no 15-17 gadiem.
3. **SEB banka** ir izveidojusi jauno finansistu skolu, kurā bērni var apgūt dažādus finanšu izglītības jautājumus, kā arī ir izveidots nodokļu un budžeta kalkulators;
4. **Nordea banka** ir izveidojusi finanšu jautājumu vadlīnijas un finanšu standartus, kā arī nodrošina budžeta kalkulatora pieejamību;
5. **DNB banka** – ir izveidojusi rokasgrāmatu jauniešiem un nodrošina budžeta kalkulatoru pieejamību;
6. **Privatbank** – izveidojusi Junioru banku <http://www.juniorbank.lv> – pieejama filma, uzdevumi un ekskursija bankā.

2.2 Projekta partnerskola

Latvijā projektā kā parterskola tika iesaistīta Āgenskalna Valsts ģimnāzija. Šī skola ir viena no vecākajām Rīgas skolām – tā dibināta 17.gadsimtā. Kopš 1996.gada skola kļūst par valsts ģimnāziju. Pašreiz skolā ir 754 skolēni (7-12.klase) un strādā 70 skolotāji. Atbilstoši ģimnāzijas statusam – tajā mācās skolēni no 7.klases.

Zems finanšu pratības līmenis kā problēma ir vērojama ne tikai Latvijā, bet arī citās valstīs. Latvijas gadījumā kā viens no galvenajiem iemesliem tam ir 50 gadus ilgusī Latvijas iekļaušana PSRS sastāvā un plānveida ekonomikas struktūra tautsaimniecībā. Jau pašlaik redzams, ka nav viegli mainīt sabiedrības uzskatus un viedokli par finanšu lēmumiem un izpratni par tiem. Finanšu pratības zemais līmenis Latvijā jau pašlaik rezultējas ar arvien pieaugošas problēmas – jauni cilvēki neizprot naudas vērtību, nezina, kā veidojas IKP, neizprot algas veidošanas pamatus u.c. ekonomikas likumsakarības.

Vidusskolas skolēniem ir iespēja izvēlēties padziļināti apgūt ekonomiku, kas nozīmē, ka viņiem divreiz nedēļā ir ekonomikas priekšmeta stundas visus trīs vidusskolas gadus. Tomēr jāatzīmē, ka ne visās skolās tiek mācīts šis mācību priekšmets. Atsaucoties uz Finanšu izglītības nedēļā dzirdēto, var apgalvot, ka pašlaik ir svarīgi panākt, lai šis mācību priekšmets skolās būtu pieejams visiem skolēniem.

Iztrūkuma (gap) analīze

Latvijas pamatskolas izglītības sistēmā jautājumi par finanšu jomu ir integrēti dažādos mācību priekšmetos. Priekšmetā „Sociālās zinības”, kas tiek mācīts no 1.līdz 9.klasei, tiek stāstīts par ekonomikas pamatiem un likumsakarībām, cilvēku ekonomiskām vajadzībām un vēlmēm, pieskārās arī jautājumiem par pieprasījumu un piedāvājumu, cenu veidošanas pamatiem, ražošanas faktoriem, kā arī veidu, kā uzsākt uzņēmējdarbību un finansēt to. Skolēni tiek mācīti, kā tiek aizsargātas patērētājtiesības un kā izmantot dažādus finanšu kalkulatorus.

Mācību priekšmetā „Mājturība” skolēni var apgūt zināšanas par resursiem (laiku, naudu, elektrību u.c.), iemācīties kritiski izvērtēt preču un pakalpojumu kvalitāti un izdevumus par tiem, kā arī uzzināt citas mājsaimniecības uzturēšanai nozīmīgus jautājumus.

Vidusskolas izglītības programmā ir iekļauts speciāls mācību priekšmets „Ekonomika”. Mācību priekšmeta saturs sastāv no jautājumiem par naudas veidiem, tās funkcijām un nozīmi ekonomikā. Skolēni mācās saprast likumsakarības par uzkrājumiem un investīcijām, uzzina par dažādiem finanšu rīkiem un institūcijām, tādejādi rodot priekšstatu par ekonomikas dzīvesciklu un citām sakarībām.

Āgenskalna Valsts ģimnāzijas skolotāji izprot finanšu izglītības nozīmi un īpaši pievērš uzmanību tam, lai skolēni iegūtu nepieciešamās zināšanas par iepriekšminēto ne tikai ekonomikas pamatu mācību priekšmetā. Skola nodrošina iespēju skolēniem veidot skolēnu uzņēmumus un piedalīties Biznesa plānu konkursos, kā arī izvēlēties ēnot dažādus profesionāļus Ēnu dienā. Tiek organizētas tikšanās ar biznesa un banku pārstāvjiem.

Lai veiktu padziļinātu analīzi izglītības programmas saturam finanšu pratības jomā, projekta partnerskola analizēja dažādus mācību priekšmetus no 7-12.klasei.

Mācību priekšmetu analīze.

Mācību priekšmets: **matemātika**

Patreizējā situācija:

Klase	Temats	Temata izklāsts
7.	Algebras pamati	Cenas, pakalpojumu izmaksas, vajadzīgie līdzekļi
	Vienādojumi	Iepirkšanās izmaksas
	Funkcijas	Kopējo izmaksu aprēķins
8.	Vienādojumi	Ražošanas sastāvdaļas un to izmaksas
	Funkcijas	Vidējās izmaksas
	Apgrieztā funkcija	Ražošanas rādītāju analīze
	Statistika	Datu uzkrāšana un analīze
9.	Funkcijas	Pakalpojuma un preču izmaksu aprēķins
	Varbūtības teorija	Labumu izvēle
	Progresijas	Pakalpojuma izmaksas, depozīti, uzkrājumi, ienākumu procentu likmes
10.	Funkcijas	Izmaksu aprēķins
	Logaritmiskā funkcija	Valūtas vērtība un depozīta procentlikmes aprēķins
11.	Vienādojumi	Ražošanas izmaksas, ražošanas stratēģija, ietaupījums
	Statistika	Datu uzkrāšana un analīze
	Varbūtības teorija, tās aprēķini	Ekonomiskā iespējamība
12.	Eksponentvienādojumi	Biznesa plānošana
	Funkcijas	Vajadzīgais daudzums materiālu, tā izmaksas, ražošanas efektivitāte, noguldījumi
	Vienādojumi un to sistēmas	Ekonomikas dzīvescikls

Secinājums: Skolēniem ir iespēja veikt aprēķinus par ekonomikas un finanšu jautājumiem.
Nepieciešamās izmaiņas: Mācību priekšmetā nepieciešams iekļaut praktiskus uzdevumus par finanšu jautājumiem

Mācību priekšmets: **ģeogrāfija**

Patreizējā situācija

Klase	Temats	Temata izklāsts
7 un 8	Dažādas tēmas	Valūtas, ražošanas process un zīmola jēdziens
9	Ražošana Latvijā	Ražošanas nozares raksturojums Latvijā, imports un eksports
10	Pasaules tipoloģija	Ekonomikas vide un atšķirību iemesli
	Pasaules iedzīvotāji	Iedzīvotāju struktūra, vecums, demogrāfija, migrācija
11	Ražošana pasaulē	Konkurence, eksports, imports, investīcijas, globalizācija

Secinājums: skolotāji ģeogrāfijas stundās māca dažādas tēmas, kas ir saistītas ar finanšu jautājumiem

Nepieciešamās izmaiņas: Mācību priekšmetā būtu jāiekļauj uzdevumi par finanšu jautājumiem

Mācību priekšmets: **mājturība**

Patreizējā situācija

Klase	Temats	Temata izklāsts
7.	Mājas	Uzdevums izvēlēties tīrīšanas līdzekļus, ņemot vērā izmaksas un to ietekmi uz vidi
	Mājas viesības	Mājas viesību organizēšana un to izmaksu aprēķins
	Manas pusdienas	Zupas sastāvdaļu izmaksu aprēķins
	Tekstila tehnoloģijas	Materiālu izmaksu aprēķins
8.	Mājas	Uzdevums izvērtēt rēķinus
	Drošība	Uzdevums novērtēt produktu drošību un izmaksas
	Uzturs	Uzdevums aprēķināt uztura izmaksas

	Tekstila tehnoloģijas	Materiālu izmaksu aprēķins
9.	Apģērbs	Apģērba izmaksu aprēķins
	Uzturs	Uzdevums sastādīt dažādu ēdienu izmaksu aprēķinu
	Mājas	Uzdevums aprēķināt mājas uzturēšanas izdevumus
	Dažādas tēmas	Uzdevums izvērtēt dažādas izmaksas

Secinājums: Skolēni saņem pietiekamas zināšanas par finanšu jautājumiem mājtsaimniecības uzturēšanā

Nepieciešamās izmaiņas: Nepieciešamas mācību priekšmetā iekļaut uzdevumu par ģimenes budžeta aprēķinu.

Mācību priekšmets: **informātika**

Patreizējā situācija

Klase	Temats	Darbības mācību procesā
7	Algoritmi	Aprēķināt depozīta pieaugumu dažādos laika posmos
10	IT sistēmas	Izvēlēties pirkšanai portatīvo datoru
12	Datorizētas sistēmas	Aprēķināt interneta tīmekļa vietnes uzturēšanas izmaksas

Secinājums: Lai arī mācību priekšmetā ekonomikas jautājumi ir apskatīti nelielā apjomā, tomēr tie ir labi integrēti mācību priekšmetā

Nepieciešamās izmaiņas: Mācību priekšmetā nepieciešamas pievienot aizdevuma kalkulācijas ar konkrētu banku piedāvājumiem

Mācību priekšmets: **sociālās zinības**

Patreizējā situācija

Klase	Temats	Temata izklāsts
7	Tirgzinība	Ekonomikas pamatjēdzienu apskats
	Patērētājtiesības	Patērētājtiesības un to aizsardzība
8	Ģimenes budžets - ienākumi un izdevumi	Biznesa uzsākšana – skolēnu uzņēmuma radīšana, produktu un pakalpojumu radīšana
	Ģimenes budžets	Dažādi ienākumi un izdevumu veidi, ģimenes budžeta plānojums
	Nauda, tās veidi un vērtība. Naudas	Naudas veidi, inflācija un deflācija u.c.

	maiņa	jēdzieni
9	Darbs	Atlīdzības aprēķins

Secinājums: Skolēni iegūst pamatzināšanas par ekonomiku.

Nepieciešamie uzlabojumi: Nepieciešami darba uzdevumi, kas veicinātu ekonomikas likumsakarību izpratnes paaugstināšanu.

Mācību priekšmets: **ekonomika**

Patreizējā situācija

Klase	Temats	Uzdevumi
10-12	Ekonomikas priekšmets	Ekonomikas priekšmets, galvenie atslēgas vārdi, ražošanas izmaksas un tirgus ekonomika
	Sistēma ekonomikā	Sistēma ekonomikā, konkurence tirgū
	Piedāvājums un pieprasījums	Piedāvājums un pieprasījums, tirgus sabalansētība un cena. Valsts pasūtījums
	Uzņēmējdarbība	Uzņēmējdarbība un tās vide, uzņēmējdarbības formas Latvijā, finanses, ražošanas izmaksas, ražošanas efektivitāte
	Darba tirgus un atalgojums	Sabiedrība, darba tirgus, bezdarbs
	Nauda un banku sistēma	Naudas veidi un funkcijas, Latvijas banku sistēma
	Valsts loma ekonomikā	Valsts loma ekonomikā, nodokļi, valsts budžets, nacionālais iekšzemes kopprodukts
	Starptautiskā ekonomika	Starptautiskā ekonomika, valūtas maiņa, starptautiskas organizācijas

Secinājums: Mācību priekšmeta struktūra un tematu izklāsts ir labs, bet pamatā teorija balstās uz teoriju un skolēniem grūti izprotamiem jautājumiem.

Nepieciešamie uzlabojumi: Mācību priekšmetu jāpapildina ar iespēju uzlabot skolēnu spēju pieņemt pareizus lēmumus par finanšu jautājumiem.

Sadarbībā ar Biznesa administrācijas koledžu, Latvijas skolās ir uzsākts projekts skolēniem "Esi līderis". Projekts tiek ieviests vairākās daļās – daļā „Karjera” – pamatskolas skolēniem (4-6.klase) tiek mācīti ekonomikas pamati - izskaidroti jēdzieni un to būtība. Vecākajiem pamatskolas skolēniem (7-9.klase) tiek skaidrots naudas vērtības, lēmumu

pieņemšanas un karjeras izvēles jautājumi. Vidusskolā skolēniem tiek piedāvāts apgūt zināšanas par sava biznesa izveido, kā arī vadībzinības pamatiem.

Ekonomikas skolotāju kvalifikāciju apgūt Latvijā piedāvā Latvijas universitāte - to skolotājiem ir iespēja apgūt kā papildus kvalifikāciju. Tomēr to neizvēlas studēt daudzi jaunie profesionāļi, jo šaubās par to lietderību nākotnē, jo ne katrā no Latvijas skolām ir nepieciešams ekonomikas skolotājs.

2011.gadā Latvijā tika uzsākts apjomīgs ESF skolotāju mūžizglītības projekts ar mērķi skolotājiem, kas māca ekonomiku skolās, papildināt zināšanas un prasmes par makroekonomiku, kā arī sniegt informāciju par starptautisko ekonomikas vidi un finanšu sistēmām. Projekta ietvaros tika radīta metodoloģija skolotāju mācībām. Projektā, galvenokārt, tika iesaistīti ekonomikas skolotāji ar cita profila pedagoģisko izglītību. Skolotājiem šī bija iespēja apgūt ne tikai teorētiskās zināšanas, bet arī analizēt informāciju un praktiski izprast ekonomikas likumsakarības.

Analīzes rezultāti

1. Lai arī skolotājiem ir pieejamas mūžizglītības programmas par ekonomikas jautājumiem, tomēr tās ir nepietiekamas.
2. Skolotājiem trūkst informācija par LR IZM un citu sociālo partneru aktivitātēm finanšu pratības jomā;
3. Izmantotajos mācību materiālos skolēniem trūkst praktisku uzdevumu un piemēru, kas palīdzētu apgūt prasmi pieņemt pareizus lēmumus par finanšu jautājumiem;
4. Stundās skolā netiek izmantoti mūsdienīgi mācību materiāli un mācību formas;
5. Skolēnu vecāki netiek iesaistīti izglītības procesā.

3 Secinājumi

Balstoties uz veikto analīzi Latvijas situācijā finanšu pratības jomā, var secināt, ka:

1. Lai arī skolotājiem ir pieejamas mūžizglītības programmas par ekonomikas jautājumiem, ir nepieciešams radīt plašāku izpratni par finanšu pratības jautājumiem skolēnu, pieaugušo un skolotāju mērķgrupās;
2. Nepieciešams izstrādāt diagnosticējošus finanšu pratības jautājumu zināšanu testus, ko iespējams izmantot, testējot skolēnu zināšanas pirms un pēc integrētu mācību priekšmetu apgūšanas skolā (diagnosticējošos testus ieteicams balstīt uz 2013.gada martā FKTK izstrādāto testu skolēniem);

3. Turpināt attīstīt skolotāju mūžizglītības programmas finanšu prasības jautājumu zināšanu uzlabošanai;
4. Nodrošināt skolu direktoru un skolotāju plašāku informēšanu par sociālo partneru aktivitātēm finanšu prasības jomā (Latvijas Bankas, FKTK, LKA, banku un BA aktivitātes);
5. Lai nodrošinātu iespēju elastīgi pārskatīt mācību priekšmeta saturu un atbilstību skolēnu vajadzībām, iepriekš sagatavot speciāli pielāgotus un integrētus mācību uzdevumus par finanšu izglītības jautājumiem izglītības programmās;
6. Radīt skolotāju komunikāciju tīklu, ko izmantot pieredzes apmaiņai finanšu prasības jautājumos;
7. Nodrošināt skolu sadarbību ar banku un finanšu institūciju profesionāļiem (Latvijas Banka, SWED banka, Nordea banka, DANSKE banka u.c.);
8. Iesaistīt jaunatni ekonomiskās aktivitātēs – paplašināt iespēju skolēniem strādāt vasaras brīvlaikos;
9. Iesaistīt valodu skolotājus finanšu prasības jautājumu mācīšanā;
10. Plašāk iesaistīt skolēnu vecākus bērnu izglītības jautājumos.

Izmantotie literatūras avoti

1. Pētījums „Jaunu cilvēku finanšu prasība”, 2012, Latvijas Universitāte, Latvijas Komerčbanku asociācija
2. Pētījums „Finanšu prasības jautājumu analīze skolas skolotāju un skolēnu mērķgrupās” 2012, Latvijas Universitāte, Latvijas Komerčbanku asociācija
3. http://www.fktk.lv/en/publications/press_releases